

ФУНДАМЕНТАЛЬНА ПІДГОТОВКА З ПОЗИЦІЙ ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ

О. С. Пономарьов
НТУ «ХП», Харків, Україна

Криза світової системи освіти дозволила по-новому поглянути на сутність, роль і призначення цього вкрай важливого соціального феномену. Вона висвітлила його позитиви і негативи, об'єктивна і неупереджена оцінка яких вимагає філософської рефлексії, аналізу цілей, змісту і характеру освіти. Особливого значення набуває чітке визначення ролі і можливостей фундаментальних дисциплін в загальній структурі професійної підготовки фахівців. Пов'язано це з онтологічним статусом освіти та її гносеологічними проблемами. З онтологічних позицій освіта є однією з передумов не лише суспільного, а й індивідуального буття людини, оскільки без неї сучасна людина просто не зможе нормально існувати у світі, що стрімко змінюється. З гносеологічних позицій переваги освіти полягають у тому, що вона репрезентує і допомагає засвоїти обсяг знань, який пересічна людина самостійно не може отримати впродовж всього життя. Крім того, освіта, і перш за все вивчення фундаментальних дисциплін, дає ці знання у концентрованому, систематизованому й адаптованому для засвоєння вигляді, а процес їх засвоєння полегшує використання відповідного методичного забезпечення.

В той же час ці переваги породжують і певні негативи знов-таки онтологічного і гносеологічного характеру. По-перше, освіта практично позбавляє нас можливості, а згодом і потреби у безпосередньому чуттєвому пізнанні зовнішнього світу. Зникає бажання спілкування з природою, атрофується естетичне і ціннісне її сприйняття, людина цілком задовольняється тим, що отримує з книжок та від педагогів. Тим більш, що останні здебільшого також користувалися тими ж самими джерелами пізнання.

По-друге, в індивідуальній і суспільній свідомості багатий і безмежний світ речей все більш відчутно витісняється світом символів і знакових систем. Так, переважна більшість студентів ототожнюють слово «вода» не з тією джерельною рідиною, яка живить все у природі, а з абстрактною сполукою двоокису водню. Освіта все більш повертається до небезпечної схоластики, тільки на новому рівні. По-третє, єдність світу у його багатобарвності й розмаїтті далеко не завжди вписується у систему знань, і людина розгублено зустрічає об'єкти і явища, які не може збагнути, оскільки вони виходять за межі її знань. По-четверте, сучасна методика орієнтована на засвоєння знань, яке мислиться як запам'ятовування інформації, в той час як розуміння вже стає майже необов'язковим. В пошуках нової освітньої парадигми важливу роль може відігравати посилення фундаментальної складової професійної освіти. Дійсно, вона ближче до пояснення природних об'єктів і явищ, прагне забезпечити розуміння студентами їх сутності й причинно-наслідкових зв'язків. Фундаментальні дисципліни несуть у собі істотний світоглядний потенціал. Нарешті, вони відкривають можливість творчого використання фізичних ефектів у розробці нової техніки і технологій. Однак філософія освіти і психолого-педагогічна теорія підкреслюють зростання ролі мотивації у забезпеченні належної ефективності навчально-виховного процесу. Тому посилення фундаментальної підготовки має означати не стільки збільшення навчального часу на неї, скільки удосконалення методики і педагогічних технологій, забезпечення інтересу студентів до навчального матеріалу. А це не просто, оскільки вимагає поєднання наочності, доступності, теоретичного рівня і практичної спрямованості. Тому розв'язання порушеної проблеми лежить на перетині гносеологічної, телеологічної і праксеологічної площин філософії освіти і вимагає високої професійної, педагогічної і філософської – світоглядної і методологічної культури викладачів.